

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 0 0 0 0

УДК 351

Г. І. Мар'яненко,

*к. н. держ. упр., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України, м. Київ*

СУЧАСНА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА МІГРАЦІЯ ТА УЧАСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ У МІГРАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ НАСЕЛЕННЯ

G. Maryanenko,

*PhD governance, Associate Professor of public management and administration,
Ukrainian State Employment Service Training Institute (USESTI), Kyiv*

MODERN SMART MIGRATION AND ATTENDED THE STATE EMPLOYMENT SERVICE OF UKRAINE IN POPULATION MIGRATION POLICY

У статті автором досліджується проблеми інтелектуальної міграції та її наслідки. Запропонована політика регулювання інтелектуальної міграції, яка буде спрямована на розвиток та ефективне використання інтелектуального потенціалу країни.

In the article the author examines the problem of intellectual migration and AI effects. The proposed regulation of intellectual migration policy to be directions for the development and effective use of intellectual potential.

Ключові слова: *інтелектуальна міграція, міграційні процеси, інтелектуальні донори, інтелектуальний потенціал, найсучасніші технології.*

Keywords: *intellectual migration, migration, intellectual donors, intellectual potential, advanced technology.*

ВСТУП

Міграція є надзвичайно актуальною проблемою для більшості країн тому що її масштаби не контролюються. Основні чинники масової міграції, насамперед, мають економічний характер, що перетворює міграцію у механізм виживання у процесі боротьби з бідністю або уникнення безробіття. Висока заробітна платня і загальні економічні показники в країнах призначення є найсильнішими стимулами для міграції. Серед інших чинників, що спричиняють трудову міграцію, можна відзначити такі: вищі стандарти життя, розвиток демократії, культурна та мовні подібності, соціальні мережі за кордоном.[1]

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З поширенням глобалізаційних процесів у світі істотно зросла трудова мобільність. Основна форма прояву цієї мобільності полягає в міграції як трудових, так і інтелектуальних ресурсів, як у межах однієї країни, так і між різними країнами. Україна посідає одне з провідних місць у рейтингу країн-донорів з постачання інтелектуальних, висококваліфікованих та некваліфікованих трудових кадрів. Згідно даних статистики 41% українців хочуть виїхати за кордон працювати, 71% які вже працювали за кордоном, хочуть знову поїхати. [6]

МЕТА СТАТТІ

Дослідити проблеми інтелектуальної міграції та її наслідки. Запропонувати політику регулювання інтелектуальної міграції, яка буде спрямована на розвиток та ефективне використання інтелектуального потенціалу країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Інтелектуальна трудова міграція є характерною складовою міграційних процесів. Це процес, як обмін знаннями та досвідом, коли люди мігрують у пошуках нового місця застосування власного інтелекту.

До мігрантів низької кваліфікації відносять робітників, що мають загальну або початкову середню освіту, низьку професійну підготовку, здатні виконувати тільки підсобні роботи відповідно до встановленого інструктажу.

Кваліфіковані мігранти – це особи, які переважно із середньою технічною або неповною вищою освітою, які не мають можливості (або бажання) працевлаштуватися в країні проживання, здатні виконувати розумову та фізичну працю у соціальній та будівельній сферах.

Висококваліфіковані мігранти – це особи з вищою освітою, ступенем магістра, або здобувають науковий ступінь, із значним досвідом роботи у певній галузі, здатні виконувати висококваліфіковану роботу у технологічній, економічній та фінансовій сферах.

Інтелектуальні мігранти – це переміщення осіб з вищою освітою або з науковим ступенем, значним досвідом роботи у певній галузі, займаючих провідні (керуючі) посади та здатних виконувати роботу в високоінтелектуальних сферах: освіті, науці, технологіях. [5]

Українські трудові мігранти мають високий рівень освіти й професійного досвіду: у 37% усіх трудових мігрантів є повна вища освіта, 41% мають середню або професійно-технічну освіту. [6]

Відплив інтелекту стимулює двосторонній обмін інформацією про стан ринків праці, капіталу та освітньо-людськими ресурсами. У цьому сенсі діє механізм зрівноваження за рахунок циркуляції інтелекту, але існують більш вагомі наслідки інтелектуальної міграції.

Наслідки, зазвичай, невтішні, адже з масовим виїздом висококваліфікованих вчених за кордон відбувається катастрофічна втрата інтелектуального потенціалу країни, що є рушійною силою управління нематеріальними та матеріальними ресурсами. Загальновідомо, що середній вік «інтелектуального мігранта» коливається в межах 20-30 років, що є найпродуктивнішим часом діяльності та працездатності. Це може також підсилити явище старіння нації та деградація майбутнього покоління, адже з посиленням виїздом молодих талановитих громадян згодом нікому буде навчати майбутнє покоління.

Інтелектуальна міграція є особливою загрозою соціально-економічного розвитку країни, оскільки одним із важливих факторів економічного і соціального прогресу є збереження науково-технічних кадрів країни. На сьогоднішній день понад 30% українських вчених працюють на розвиток економіки зарубіжних країн [2]

Характер міждержавного переміщення людей стає настільки незалежним, що міграція населення практично перестає бути об'єктом контролю з боку держави.

Детально вивчаючи сучасні міграційні процеси в Україні, дослідники і науковці багато уваги приділяють трудовій міграції. Але проблеми та питання інтелектуальної власності залишаються невирішеними.

Проблемі міжнародної міграції в цілому та інтелектуальної міграції зокрема, присвячено багато праць українських, російських та західних науковців, зокрема, О. Білоруса, О. Грудзинського, Т. Драгунової, Ж. Зайончковської, Е. Лібанової, Т. Тимашової, А. Попова, А. Соболевської, С. Рязанцева, І. Івахнюк, А. Киреева, В. Колесова, П. Ліндєрта, О. Малиновської, Дж. Менвілла, С. Пирожкова, О. Позняка, І. Прибиткової тощо.

Трудовими мігрантами стають не лише безробітні, а й частина працюючого населення, для яких рушійним мотивом міграції є пошук вигідніших умов праці.

Інтелектуальна міграція притаманна майже всім країнам, і особливо тим, в яких попит на фахівців з вищою освітою значно менший ніж їх пропозиція. У такому випадку країни стають так званими інтелектуальними донорами, оскільки значна частина їх високоосвічених громадян мігрує, як правило, до економічно розвинених країн. [8]

Через відтік інтелектуальних мігрантів країна втрачає наукові кадри, що в свою чергу, негативно впливає на розвиток національної економіки. На сьогоднішній день науковці не можуть дійти єдиного висновку щодо наслідків інтелектуальних міграцій для країн-донорів. З одного боку, відплив мігрантів негативно впливає на соціально-економічний розвиток країни. З іншого – фахівці, що повертаються на батьківщину, використовують у науково-технічній діяльності отримані передові знання, уміння і досвід, поліпшують професійні навички за рахунок переваг отриманих під час перебування за кордоном. [3]

Міграційна політика багатьох розвинутих країн світу ґрунтується на принципах заохочення та приваблення інтелектуального мігранта. Високорозвинені держави світу підійшли до формування економічної системи, шляхом розвитку інтелектуального продукту, якій потрібні працівники з розвинутими розумовими, аналітичними здібностями,

умінням своєчасно реагувати на новітні тенденції розвитку, з високим рівнем самоорганізації, самоконтролю та моральності.

Соціально-економічний прогрес країни залежить від створення необхідних умов для формування знань, ідей та інформації, від здатності національних інституцій продуктивно їх використовувати. Саме тому високорозвинені країни світу не тільки дбають про примноження і якісне зростання власного інтелектуального капіталу, створюючи науково-технологічні парки, лабораторії, інвестуючи у розвиток навчальних та наукових установ, але й активно формують попит на іноземних інтелектуальних спеціалістів. [7]

Україна ще володіє досить вагомим науково-технічним кадровим потенціалом. Але, на жаль, внаслідок цілої низки політичних, економічних, соціальних проблем, вже втратила близько третини свого наукового потенціалу і продовжує втрачати. Неналежа увага до збереження та відновлення наукового потенціалу призвела до зменшення на 50% чисельності науковців середнього віку та майже на 60% молодшого наукового персоналу [6]

Останнім часом в Україні у системі підготовки кадрів та формування кадрової політики щодо фахівців вищої кваліфікації накопичилось багато проблем, що потребують негайного вирішення. Існує значний розрив між підготовкою наукових кадрів та їх залученням до роботи у науковій сфері, незважаючи на те, що чисельність докторів та кандидатів наук в країні зростає. Частка залучених до наукової та науково-технічної діяльності, неухильно скорочується.

Основними цільовими країнами зовнішньої міграції висококваліфікованих кадрів стали США, Німеччина, Ізраїль, Канада, Росія та Польща.

Значна кількість університетів запрошують іноземних талановитих студентів на навчання, надають освітні послуги, пропонують гранти, стипендії з подальшим працевлаштуванням та гарантованою високою заробітною платою і в майбутньому натуралізацію в США. Україна виступає інтелектуальним донором для США, оскільки 30% висококваліфікованих українських мігрантів в цій країні нині задіяні у сфері науки і техніки [7]. До причин, які спонукають зростання інтелектуальної міграції відносять економічні, політичні, соціальні чинники, що діють в умовах наявної глибокої кризи вітчизняної науки. [7]

Мінімізація інтелектуальних втрат потенціалу країни потребує адекватного реагування з боку держави. Ефективна міграційна політика має включати в себе інтереси національних держав, міжнародних організацій та міждержавних інституцій.

Для регулювання інтелектуальної міграції, країна також має спрямувати свою політику на розвиток та ефективне використання інтелектуального потенціалу:

- забезпечити гідну заробітну плату науковому потенціалу країни;
- забезпечити оновлення матеріально-технічної бази науково-дослідної сфери;
- створити сприятливі умови праці, з оснащеними необхідними технічними засобами лабораторіями, що сприятиме реалізації творчого та інтелектуального потенціалу;
- стимулювати вітчизняний бізнес до ефективного використання наукових розробок українських вчених;
- забезпечити участь у міжнародних програмах з інформаційного обміну для підвищення кваліфікації і інтелектуального потенціалу вченого;
- сприяти міжнародному співробітництву зокрема програмам обміну.

Державна служба зайнятості України входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері зайнятості населення та трудової міграції.

Не аби які труднощі виникають при реалізації такої форми діяльності Державної служби зайнятості як участь у міграційній політиці населення. На думку Б.С. Довжик, ця форма діяльності служби ускладнюється тим, що в Україні немає офіційної статистики виїжджаючих на заробітки за кордон, вікового, статевого, професійно-кваліфікаційного складу трудових мігрантів - наших громадян. Особливо бракує достовірних даних щодо масштабів нелегальної міграції [4]. Тому доцільним буде розробити ефективну систему обліку громадян, що мають намір виїзду за кордон для працевлаштування. Крім того, для скорочення нелегальної міграції потрібно ввести систему інформування населення про можливості, особливості, перспективи працевлаштування за кордоном. Така система, дозволить громадянам України чітко визначати для себе можливості та перспективи такого засобу працевлаштування.

Також потрібно налагоджувати плідну співпрацю з міжнародними організаціями щодо офіційного працевлаштування наших громадян за кордоном. Але це зауваження стосуються не тільки Державної служби зайнятості України, а й всієї системи здійснення міграційної політики.

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день офіційні статистичні джерела не в змозі оцінити реальні масштаби інтелектуальної міграції, через відсутність єдиних уніфікованих методичних підходів щодо вимірювання інтенсивності міграційних процесів висококваліфікованих працівників. Це негативно позначається на можливості оцінки кількісних та якісних параметрів інтелектуального заробітчанства. Відсутня єдина вичерпна система збору даних про трудову міграцію в Україні. Натомість, статистичні дані збирають різні установи, зокрема державні органи, міжурядові та неурядові організації. Дані про трудову міграцію часто суперечливі й істотно відрізняються в різних джерелах. Всі перелічені вище фактори призводять до неповноти й ненадійності наявної інформації про трудову міграцію в Україні.

Для реалізації ефективного функціонування міграційної політики як на державному, так і на міжнародному рівні має бути сформований ефективний

механізм регулювання міграційних процесів, міграційний контроль з урахуванням вимог національної безпеки і потреб національної економіки в іноземній робочій силі. Кінцевою метою має стати не припинення міграцій, що в умовах глобалізації неможливо, а впровадження ефективного механізму

вільної циркуляції мігрантів зокрема перетворення незворотної еміграції у тимчасову.

Першим важливим кроком у державній політиці щодо підвищення інформаційного рівня статистичної інформації має бути впровадження найсучасніших технологій її обробки та вдосконалення спостережень міграційних процесів. Необхідно розуміти координаційну роль в галузі управління міграцією, а також взяти на себе відповідальність за технічний потенціал, щоб бути в змозі підтримувати таке управління й пов'язані з ним заходи. Також необхідно заглибитися в наукові дослідження інтелектуальної міграції в контексті розвитку України та розглянути проблеми міжнародного переміщення наукових кадрів в умовах ринкового середовища.

ЛІТЕРАТУРА.

1. Акімов Д. Інтелектуальна міграція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.atp.mil.gov.ua/number/29/359.htm/> Атлантична панорама, 2010 р. № 4 (29).
2. Бараник З. П. Статистичне вивчення впливу структурних факторів на рівень безробіття / З. П. Бараник, А. В. Хмельюк // Вісник НТУ “ХПІ”: Зб. наук. праць “Технічний прогрес та ефективність виробництва”. – Харків: НТУ “ХПІ”, 2001. – Вип. 24. – С.220-224.
3. Грудзинский А. О. Европейский трансфер технологий: кооперация без «утечки мозгов» [Текст] / А. О. Грудзинский, Е. С. Балабанова, О. А. Пекушкина // Социологические исследования. - 2004. - № 11. - С. 123-131.
4. Довжук Б.С. Роль державної служби зайнятості у вивченні та регулюванні зовнішньої трудової міграції: регіональний аспект / Б.С. Довжук // Ринок праці та зайнятість населення. Науково-практичний журнал. – 2008. - №2. – С.1-14.
5. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О.А. Малиновська. — К. : НАДУ, 2004. — 235с.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Офіційний сайт Українського інституту соціальних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua>
8. Прибыткова И.М. Трудовая миграция населения Украины в условиях трансформации экономических и общественных отношений / Прибыткова И.М. // Трудовая миграция в СНГ: социальные и экономические эффекты. Отв.ред.Ж.А.Зайончковская. М.,2003 – С.25-68.

REFERENCES.

1. Akimov, D. (2010), “Intellectual migration”, Atlantic panorama, vol. 4 (29), available at: <http://www.atp.mil.gov.ua/number/29/359.htm/> (Accessed 15 Sept 2016).
2. Baranik, Z.P. and Khmelyuk, A.V. (2001), “Statistical study of the impact of structural factors on unemployment”, News of NTU "KhPI": Zb. Sciences. Prac "Tehnicheskii progressa effektivnist vibrobniitsva", vol. 24, pp.220-224.
3. Grudzinsky, A. Balabanova, E.S. and Pekushkina, O.A. (2004), “European technology transfer: cooperation without "brain drain””, Sociological research, vol. 11, pp. 123-113.
4. Dovzhuk B.S. (2008), “The role of the state service in the employment of the governed workers in the regular employment: regional aspect”, / Rynok pratsitsi zaynyatist populated area. Scientific and practical journal, vol 2, pp.1-14.
5. Malinovska O.A. (2004), Migrants, migration and Ukrainian government: analysis of the management of external migration, Nadu, Kyiv, Ukraine.
6. The official site of the State Statistics Service of Ukraine (2016), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 15 Sept 2016).
7. The official site of the Ukrainian Institute of Social Affairs (2016), available at: <http://www.uisr.org.ua> (Accessed 15 Sept 2016).
8. Pribytkova I.M. (2003), “Labor migration of the population of Ukraine in the conditions of transformation of economic and social relations”, Trudovaja migracija v SNG: social'nye i jekonomicheskie jeffekty [Labor migration in the CIS: social and economic effects], Moscow, Russia, pp.25-68.

Стаття надійшла до редакції 11.09.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Брошу